

УСТОЙЧИВОТО СЧЕТОВОДСТВО В МИННОДОБИВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ИНТЕГРАЦИЯ В СТРАТЕГИЧЕСКИЯ ПОДХОД

Миглена Трифонова Маринова

Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Счетоводна отчетност“

d010123290, miglenam80@gmail.com

Резюме: Статията представя анализ на интегрирането на устойчивото счетоводство в стратегическия подход на миннодобивните предприятия. Обхватът на проучването включва обяснение на ключовите аспекти на устойчивото счетоводство, представяне на успешни практики в други индустрии и анализ на начините, чрез които като средство на управлението може да бъде адаптирано и оптимизирано специфично за нуждите на миннодобивните предприятия. Основната изследователска теза е, че устойчивото счетоводство е безалтернативно и има потенциала да подпомогне стратегическия преход към устойчиво развитие на предприятията от миннодобивната индустрия. Изследването подчертава ключовата роля на устойчивото счетоводство в подобряването на устойчивостта в миннодобивната индустрия и дефинира предложения за бъдещи изследвания и действия за постигане на устойчив бизнес в този сектор.

Ключови думи: устойчивост, устойчиво счетоводство, миннодобивна индустрия, стратегически подход, финансова устойчивост.

JEL: M41.

SUSTAINABILITY ACCOUNTING IN THE ENTERPRISES OF THE MINING INDUSTRY – INTEGRATION INTO THE STRATEGIC APPROACH

Miglena Trifonova Marinova

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Accounting

d010123290, miglenam80@gmail.com

Abstract: The article provides a comprehensive analysis of integrating sustainability accounting into the strategic approach of mining enterprises. The scope of the research includes an explanation of key aspects of sustainability accounting, visualizing successful practices in other industries and analysis of how sustainability accounting, as a management tool, can be adapted and optimized specifically for the needs of mining enterprises. The research thesis is that sustainability accounting is irreplaceable and has the potential to support the strategic transition to sustainable development of companies of the mining industry. The research underscores the pivotal role of sustainability accounting in enhancing sustainability in the mining industry and proposes recommendations for future studies and actions to achieve sustainable business in this sector.

Key words: sustainability, sustainability accounting, mining industry, strategic approach, financial sustainability.

JEL: M41.

Въведение

В духа на нарастващите предизвикателства, пред които е изправена миннодобивната индустрия, неотложната необходимост от устойчиво развитие става основен фокус на внимание. В този контекст устойчивото счетоводство¹, като иновативен и всеобхватен инструмент за измерване и управление на екологичните и социалните въздействия, заема централно място в стратегическото поле на миннодобивните предприятия.

Устойчивото счетоводство съчетава финансовите аспекти на счетоводството с екологични и социални показатели, създавайки цялостна картина за устойчивостта на стопанската дейност/и. То не само предоставя възможност за отчитане на екологични и социални въздействия, но и осигурява постигането на баланс на предприятието между икономическите цели и отговорността към околната среда и обществото.

Обект на изследване са актуалните проблеми на устойчивото счетоводство в миннодобивните предприятия, а *предмет* – възможностите за неговата интеграция в системата на стратегическото управление на тези предприятия с оглед подобряване на тяхната устойчивост.

Целта на проучването е да се изследват и оценят предизвикателствата във връзка с отразяване на финансовите, екологичните, социалните и управленските аспекти на предприятието.

Задачите за постигане на водещата цел са: 1) да се дефинират областите на приложение на устойчивото счетоводство; 2) да се оценят възможностите за интегриране на устойчиво счетоводство при стратегическото управление и предимствата, които дават; 3) да се открият предизвикателствата пред развитието на устойчивото счетоводство в миннодобивните предприятия.

Основната *изследователска теза* е, че устойчивото счетоводство е безалтернативно и има потенциала да подпомогне стратегическия преход към устойчиво развитие на предприятията от миннодобивната индустрия.

Целите и задачите на настоящата разработка се реализират посредством прилагането на описателен, сравнителен и общонаучен подход.

Миннодобивната индустрия е изправена пред растящата необходимост от балансиране на икономическия растеж със съхраняването на природните ресурси и опазване на биоразнообразието. Устойчивостта в този сектор не е само етичен избор, но и стратегическо задължение към бъдещите поколения и обществото като цяло.

Устойчивото счетоводство, като ключов инструмент за измерване и отчитане на финансовите и нефинансовите аспекти на дейността, изиграва критична роля в постигането на устойчив бизнес модел. То не само пре-

¹ Счетоводството е функция и средство на управлението на предприятието (Димитров & Симеонова, 2012, стр. 13). В настоящото изследване „средство“ и „инструмент“ са използвани като синоними.

доставя по-добра видимост върху въздействията на дейностите върху околната среда, но и подпомага в създаването на стратегии за оптимизация на процесите и ресурсите в миннодобивните предприятия (Chen, Wright, & Wu, 2018, Vol. 48, No. 1)

С това изследване се цели да се маркират ключовите аспекти на интегрирането на устойчивото счетоводство в контекста на миннодобивната индустрия, разкривайки връзката между устойчивостта, стратегическия подход и счетоводството.

1. Устойчивото счетоводство – определение и области на приложение

В съвременния бизнес контекст устойчивото счетоводство се концептуализира като трансдисциплинарна наука и практическа дейност, като интегрира основните принципи на устойчивост в организацията на счетоводството, счетоводния процес и отчитането. Това включва измерването, отчитането и анализа на въздействието на предприятието върху околната среда, социалната общност и икономическата стабилност.

В основата на устойчивото счетоводство стои идеята за „четворната отчетност“ или „четворното отчитане“, което включва финансовите, екологичните, социалните и управленските аспекти на предприятието. Този цялостен подход предоставя по-широко и точно разбиране за екологичния и обществен отпечатък на предприятието.

Устойчивото счетоводство не се ограничава само до отчетността, но също така включва мерки и стратегии за намаляване на негативните въздействия и подобряване на положителните приноси. Това може да включва иновационни подходи към енергийна ефективност, управление на отпадъците и социални програми, които допринасят за устойчивото развитие на общностите, в които предприятието е активно.

Значението на устойчивото счетоводство за устойчивия бизнес се изразява не само в съответствие с регулаторните изисквания и стандарти, но и в подпомагането на предприятията да усъвършенстват стопанските операции и процеси, управленските процеси и корпоративните стратегии. Този подход води до повишена прозрачност, по-добро управление на риска и разкрива възможности за иновации, които са ключови за устойчивото бъдеще на бизнеса. При това се използват различни методи и инструменти за измерване и отчитане на екологичните и социалните аспекти на дейността на предприятието. Тези инструменти се насочват към анализ и управление на устойчивите и неустойчивите аспекти на бизнеса. В този контекст са създадени и разработени разнообразни методологии, като: (вж. табл. 1):

Таблица 1

Инструменти за оценка на екологичните и социалните аспекти

Вид методология	Характеристика	Приложение
Екологично и социално отчитане (ESR)	ESR е методология, която включва систематично отчитане на екологичните и социалните аспекти на бизнеса. Това включва емисиите на парникови газове, управление на отпадъците, използването на вода, трудовете практики и социалната отговорност.	С ESR предприятията могат да изградят цялостна картина за техния екологичен и социален отпечатък, като предоставят подробна информация за въздействието на техните дейности върху околната среда и обществото.
Анализ на жизнения цикъл (LCA)	LCA анализира въздействието на продукт или услуга от началото на нейния жизнен цикъл до крайната ѝ употреба и изхвърляне. Този метод оценява енергийния разход, емисиите и ефектите върху околната среда.	LCA предоставя комплексна картина за екологичните влияния на продукти и услуги, което подпомага предприятията при вземането на решения за оптимизация на производствените процеси.
Екологично управление на въздействието (EPM)	EPM е метод за оценка на екологичните въздействия на конкретни продукти или процеси въз основа на използваните материали и енергия.	EPM помага за намаляване на екологичния отпечатък на продукти и услуги чрез идентифициране на оптимални материали и производствени методи.
Социален баланс и оценка на въздействието върху обществото (SROI)	SROI анализира социалните въздействия на дейността на предприятието, като измерва стойността, създадена за обществото.	SROI предоставя осезаеми данни за социалните ползи и увреждания, което е важно за изграждане на корпоративна социална отговорност.

Източник: (Gray, 2006), (Spence & Gray, 2007), (Venditti, 2018), (Klöppfer & Grahl, 2014), (Satpathy & Kumar), (UNDP), (Maldonado & Corbey, 2016). Собствено авторово обобщаване.

Тези методи и инструменти с управленска насоченост не само предоставят точна и изчерпателна информация, но и служат като инструменти за поддържане на постоянен цикъл на подобрене и оптимизация на устойчивите практики в предприятията.

В различни сектори се наблюдават иновативни подходи, включително в контекста на устойчивото счетоводство, които могат да бъдат внедрени в миннодобивната индустрия. В следващите примери са представени успешни практики и как те могат да бъдат свързани с принципите на устойчивото счетоводство: вж. табл. 2.

Таблица 2

Анализ на добри практики с потенциал за внедряване в миннодобивните предприятия

Направления	Примери	Свързаност с устойчивото счетоводство
Възобновяема енергия в производството (Renewable energy)	Ветроенергийната индустрия използва ветрогенератори за производство на енергия от вятъра.	Интегрирането на възобновяеми енергийни източници в миннодобивната сфера може да бъде засилено и отчетено в устойчивата счетоводна система, където се следи и оценява екологичният отпечатък.
Кръгова икономика и управление на ресурсите (Circular economy)	Промишлеността се фокусира върху кръгови модели, които намаляват отпадъците и оптимизират използването на ресурсите.	Устойчивото счетоводство би подчертало усилията за рециклиране и ефективно управление на ресурсите, като ги интегрира във финансовите отчети на миннодобивното предприятие.
Иновации в технологични процеси (Technological innovation)	Промишлеността успешно прилага автоматизация и изкуствен интелект за оптимизация на добивните и производствените процеси.	Устойчивото счетоводство би отразявало инвестициите в технологии, насочени към екологична ефективност и техния принос към устойчивостта във финансовата отчетност.
Социално отговорни програми (Social responsibility programs and activities)	Програми за социална отговорност в текстилната индустрия подпомагат образованието и здравеопазването в общностите.	Устойчивото счетоводство би включвало социалните програми и техния социален принос като част от широкия отчет за устойчивост.

Източник: (Turkenburg), (Circular Economy), (Guillot, 2023), (Coccia, 2021), (Pretoria), (Bergek, 2019), (REPORT, 2006), (Riano & Yakovleva, 2020). Собствено авторово обобщаване.

Тези връзки следват принципите на устойчивото счетоводство, като подчертават как иновациите и успешните практики в други области могат да бъдат интегрирани и отчетени в контекста на устойчивостта в миннодобивната индустрия.

2. Интегриране на устойчивото счетоводство в стратегическия подход

В контекста на миннодобивната индустрия устойчивото счетоводство не е просто инструмент за отчитане на околната среда, а то представлява ключов (важен) фактор за постигането на устойчивост и конкурентно

предимство. В следващите редове се проявява приносът на устойчивото счетоводство към стратегическия подход на миннодобивните предприятия (Wirth, 2016, 49) (Muller, 2011, 101(5))

→ **Подобрено ръководство на дейностите, в т.ч.:**

- *Принос* – устойчивото счетоводство предоставя интегрирана гледна точка върху енергийната ефективност, емисии на парникови газове и оползотворяване на ресурси в операциите.
- *Значение* – стратегическите решения, базирани на данни от устойчивото счетоводство, позволяват оптимизация на добивните и производствените процеси, съчетавайки икономически аспекти с екологичната отчетност.

→ **Управление на риска и бранда, както следва:**

- *Принос* – устойчивото счетоводство отчита екологичните рискове, поддържайки тясна връзка между предприятието и заобикалящата го околна среда.
- *Значение* – с управление на екологични рискове и с активно участие в зелени инициативи миннодобивните предприятия гарантират по-добра защита на своя бранд и репутация.

→ **Финансови ползи от екологична ефективност:**

- *Принос* – устойчивото счетоводство обезпечава финансова видимост върху ефективността на енергийните и екологичните инвестиции.
- *Значение* – стратегическото включване на екологични показатели във финансовите отчети помага в доказването на ползите от инвестиции в зелени технологии и практики.

→ **Укрепване на връзките със заинтересованите страни, в т.ч.:**

- *Принос* – устойчивото счетоводство подчертава социалната отговорност и взаимодействието с обществото и общностите.
- *Значение* – стратегическата интеграция на социални и екологични показатели насърчава позитивните отношения със заинтересованите страни и укрепва корпоративната социална отговорност.

→ **Индикатор за устойчив растеж, както следва:**

- *Принос* – устойчивото счетоводство предоставя ясен индикатор за постигане на устойчив растеж и създава дългосрочни цели за иновации.
- *Значение* – стратегическата архитектура, базирана на показатели от устойчивото счетоводство, ориентира предприятието към устойчиво развитие и подготвя за предизвикателствата на бъдещето.

Посредством активното интегриране на устойчивото счетоводство във всички сфери на дейността, миннодобивните предприятия създават синергия между икономическите, екологичните и социалните аспекти. Този подход представлява не само неизбежен етап в развитието на индустрията, но и фундаментална основа за устойчиво и успешно бъдеще. (Deegan, 2013, 24(6),) (Chipriyanova, Financial accounting and sustainability concept,

2023), (Chipriyanova, Green accounting and its role in sustainable budgeting, 2023).

Интегрирането на устойчивото счетоводство в стратегическите решения на миннодобивните предприятия предоставя значителни счетоводни предимства, които обхващат анализа на стойността, оптимизация на разходите и постигане на финансова устойчивост:

→ **Счетоводен анализ:** (Angelia, 2015, 211(November))

- *Стойност на екологичните активи* – интегрирането на устойчивото счетоводство позволява точна оценка на стойността на екологичните активи, като например резервоари за вода, зелени зони и биоразнообразие. Този анализ предоставя информация за потенциалните възможности за устойчиво управление и инвестиции.
- *Финансово изражение* – устойчивото счетоводство обезпечава финансовото изражение не само на традиционните разходи и приходи, но и за въздействието на дейността върху околната среда и обществото. Този интегриран подход допринася за пълния облик на финансовите резултати.

→ **Оптимизация на разходите и приходите, в т.ч.:**

- *Идентификация на зелени решения* – чрез устойчивото счетоводство предприятието може да идентифицира конкретни зелени решения, които не само подобряват екологичната отчетност, но и оптимизират разходите. Пример за това е инвестицията в енергийно ефективни технологии, която намалява разходите за енергия.
- *Смарт инвестиции* – анализът, предоставен от устойчивото счетоводство, помага в изграждането на интелигентна стратегия за инвестиции. Миннодобивните предприятия могат да определят приоритети въз основа на устойчиви практики, които имат най-голям потенциал за финансов успех.
- *Екологични разходи и приходи* – устойчивото счетоводство позволява пълно и навременно наблюдение на екологичните разходи и приходи, отчитане на емисии, политика за управление на отпадъците и използване на възобновяеми енергийни източници. Тези данни са ценни при изготвянето на ефективни бизнес решения.
- *Зелени активи и пасиви* – счетоводното идентифициране и отразяване на зелени активи и пасиви позволява на предприятието да поддържа точна отчетност по отношение на екологичните си ангажменти и да отчита тяхното въздействие върху счетоводната стойност.

→ **Управление на риска, както следва:**

- *Екологично риск управление* – интегрирането на устойчивото счетоводство позволява на предприятието да идентифицира, оцени и управлява екологичните рискове. Това включва анализ на възможните отрицателни въздействия върху стопанските операции и процеси и финансовите резултати.

- *Социални индикатори за управление на риска* – устойчивото счетоводство отчита и социалните индикатори, които са свързани с рисковете, породени от социалната отговорност на предприятието. Това включва взаимодействието с работниците и служителите, местните общности и обществото.

Интегрирането на устойчивото счетоводство в стратегическите решения на миннодобивните предприятия обогатява счетоводната информация със специализирано фокусиране върху устойчивостта и респ. е ориентирано към постигането на финансова стабилност и конкурентно предимство (Chipriyanova, Contemporary Measurements of Corporate Reporting in the context of the Sustainable Development Concept, 2023).

По-долу ще анализираме изграждането на модели, които подпомагат успешната интеграция и внедряване на устойчивото счетоводство в практиката на миннодобивните предприятия. Тези модели са ключови за установяване на системи и процеси, които осигуряват ефективно следене, отчитане и управление на устойчивостта. Кратката им характеристика изглежда така: (Marota, 2017, 3(1))

- *Модел за идентифициране на ключови екологични и социални индикатори.* В този контекст се събират и обработват финансови данни, свързани с устойчивостта. Моделът включва разработка на механизми за измерване на стойността на екологичните активи и пасиви и определяне на социални индикатори, включени в бизнес модела на предприятието. Осигурява прецизно измерване на въздействието на бизнеса върху околната среда и социалните аспекти, предоставяйки структурирана основа за устойчивата отчетност.
- *Интегриран модел за устойчиви бизнес процеси.* Обръща се особено внимание върху счетоводното отчитане на разходите и приходите, свързани с всяка фаза от устойчивия бизнес процес. Счетоводният анализ включва измерване на стойността на инвестициите в устойчиви практики, както и отчитане на ефективността и резултатите от тези инвестиции. Такъв подход гарантира, че финансовите ресурси се разпределят оптимално и се допринася за постигане на устойчиви бизнес цели.
- *Счетоводен модел за ефективно отчитане и докладване.* Финансовите отчети съчетават традиционната информация с основните фактори за прехода към устойчивост, респ. факторите на устойчивост, като разкриват как усилията/ангажиментите за устойчиво счетоводство се отразяват върху общата финансова структура. Подобен модел предоставя необходимата яснота и прозрачност в отчетността, осигурявайки надеждни данни за решенията на управленския екип и за заинтересованите страни (собственици, ръководен орган, акционери, съдружници, инвеститори, кредитори, доставчици, клиенти, персонала, обществото, общността и други).

- *Модел за системно управление на риска.* Интегрира устойчивото счетоводство в информационната и управленската система на предприятието. Този модел включва счетоводни анализи, които оценяват екологичните и социалните рискове, както и финансовите последици от тях. Счетоводни инструменти за анализ на възможности отразяват потенциалните ползи от инвестиции в устойчиви практики. Този подход гарантира, че ръководният орган може да взема информирани и надеждни решения, базирани на анализ на риска и възможности във всички аспекти на стопанската дейност.
- *Модел за обучение и съзнателност.* Включва изграждане на счетоводни програми за обучение, които предоставят на персонала необходимите инструменти и знания за интегрирането на устойчивостта в счетоводните практики. Обучението в областта на устойчивото счетоводство позволява на персонала да „разбере“ по-добре връзката между финансово-счетоводните показатели и екологичните и социалните ангажименти на предприятието. Моделът не само подготвя персонала да извършва точни счетоводни анализи, но и повишава тяхната осведоменост и отговорност във връзка с устойчивостта.

Анализираните по-горе модели се интегрират във всеки аспект на бизнеса, предоставяйки цялостна счетоводна рамка за устойчиво отчитане и управление в миннодобивните предприятия.

3. Предизвикателства и възможности за устойчивото счетоводство в миннодобивните предприятия

Внедряването на устойчивото счетоводство в миннодобивните предприятия може да се сблъска със следните предизвикателства:

- *Сложност на екологичните и социалните измерения.* В миннодобивната индустрия екологичните и социалните въпроси често са сложни и взаимосвързани. Идентификацията и измерването на въздействието върху екосистемите, както и социалните аспекти, може да се окажат трудни. Счетоводните методи за оценка трябва да бъдат адаптирани, за да се обхванат тези сложни измерения.
- *Отсъствие на стандартизация.* Устойчивото счетоводство не може все още да разгърне своя потенциал поради недостатъчна стандартизация, което може да затрудни сравнението между различни предприятия и отрасли. Внедряването на стандартизирани методи за измерване и отчитане на устойчивостта е от съществено значение за създаването на ефективна система на счетоводство.
- *Финансови инвестиции.* Въвеждането на устойчивото счетоводство може да изисква значителни финансови инвестиции за приспособяване на бизнес моделите и процесите. Предприятията се нуждаят от

ясно разбиране за финансовото изражение на такива инвестиции и за бъдещите ползи, които могат да се очакват.

- *Управление на промените и легитимизация.* Внедряването на устойчивото счетоводство налага промени в организационната култура и бизнес моделите. За успешно внедряване ръководният орган трябва да се справи с управлението на промените и да осигури легитимност и подкрепа от страна на заинтересованите страни.
- *Различия спрямо традиционното (финансово) счетоводство.* Въпреки нарастващия интерес към устойчивото счетоводство, някои предприятия може да изпитват отпор поради преобладаващата насоченост към традиционната (финансова) отчетност.
- *Определение на устойчивостта.* Устойчивостта в миннодобивните предприятия може да бъде тълкувана по различен начин от заинтересованите страни. Дефинирането, измерването и разбирането на термина е ключово предизвикателство, като може да се наложи обсъждане и въвеждане на стандарти по сектори.
- *Сложност на информационния поток.* Извличането и обработването на информация за устойчивост може да бъде сложно, особено ако предприятието оперира в различни локации и има множество добивни и производствени процеси. Управлението на сложни информационни потоци и осигуряването на точни данни са от съществено значение за успешното устойчиво счетоводство.
- *Изисквания на законодателството.* Промените в законодателството, свързани с околната среда и устойчивостта, могат да създадат предизвикателства за миннодобивните предприятия. Изпълнението на нови, изменението и допълнението (актуализирането) на действащи закони може да изисква промени в организацията на счетоводството и начина на отчитане, което може да предизвика допълнителни разходи и адаптации.

Идентификацията на тези предизвикателства предоставя възможност за разработване на стратегии за успешното внедряване и оптимизация на устойчивото счетоводство в контекста на миннодобивната индустрия (Hens, 2018, 172); (Иванова-Кузманова, 2005). За успешното преодоляване на предизвикателствата миннодобивните предприятия трябва да интегрират устойчивото счетоводство във всички аспекти на отчетността. Това включва създаване на нови стандарти (в т.ч. счетоводни), които отчитат и измерват екологичните и социалните аспекти, а не само финансовите. Устойчивото счетоводство следва да бъде интегрирано в ежедневната счетоводна практика, като предоставя прецизни данни за устойчивостта на предприятието. По-конкретно: (Jamil, 2015, 172)

- *Развитие на устойчиви методи.* Създаването на специфични методи и тяхното адаптиране към отчетността е ключово за преодоляване на предизвикателствата, свързани с измерването на устойчивостта в

миннодобивните предприятия. Тези методи следва да отчитат особеностите на сектора и да предоставят вярна, точна, надеждна и сравнима информация за стопанската дейност в контекста на устойчивостта. Въвеждането на тези методи изисква сътрудничество с експерти и консултанти от счетоводната област.

- *Стратегическо планиране на инвестициите в устойчивост.* За преодоляване на предизвикателствата, свързани с финансовите инвестиции и отпечатъка на устойчивост, миннодобивните предприятия трябва да разработят стратегии. Това включва също подробни счетоводни анализи на разходите и приходите от инвестициите в устойчиви практики. Счетоводството трябва ясно да визуализира как инвестициите в устойчивост ще намерят изражение във финансовия отчет.
- *Изграждане на системи за управление на промените със счетоводна насоченост.* Управлението на промените, необходими за внедряване на устойчивото счетоводство, включват въвеждане на елементи със счетоводна насоченост в системите за управление на промените, които да отчитат финансовите аспекти на преобразуванията. Счетоводното отчитане на стопанските операции и процеси следва да бъде променено, за да отразява новите устойчиви практики и да обучава персонала за тези промени.
- *Активно взаимодействие с регулаторите и лобиране за счетоводни разпоредби.* Счетоводството в миннодобивните предприятия трябва активно да взаимодейства с регулаторите и да лобира за въвеждане на счетоводни разпоредби, които подкрепят устойчивостта. Този процес включва участието във формирането на нови законодателни актове и стандарти, които да предоставят ясни насоки за счетоводното отчитане на устойчивостта в сектора.

Съчетаването на тези стратегии ще помогне на миннодобивните предприятия успешно да преодолеят предизвикателствата и да интегрират устойчивото счетоводство в своите бизнес модели.

Заклучение

С настоящото изследване е направен опит да се анализира интегрирането на устойчивото счетоводство в стратегическия подход на миннодобивните предприятия. Проучванията показват, че устойчивото счетоводство предоставя значителни възможности за подобрене на устойчивостта в тази индустрия. Устойчивото счетоводството играе ключова роля в отчитането на екологичните и социалните въздействия, създаването на стратегии за управление на риска и оптимизиране на финансовите инвестиции в устойчивост.

Интегрирането на устойчивото счетоводство в стратегическия подход на миннодобивните предприятия има важно значение за постигане на устойчив бизнес модел. То предоставя не само средства и начини за отчитане на устойчивите практики, но и инструменти за управление на промените, подобряване на ефективността и вземане на информирани решения в контекста на устойчивост.

Бъдещите изследвания могат да се фокусират върху по-дълбокото разбиране на конкретни счетоводни модели и технологии, които най-добре поддържат устойчивостта в миннодобивните предприятия. Също така се препоръчва провеждане на допълнителни анализи на възможните промени в законодателството и изискванията за счетоводно отчитане, които могат да възникнат в бъдеще. Допълнителни усилия за обучение на персонала и осведомяване на заинтересованите страни могат също да подкрепят успешното внедряване на устойчивото счетоводство в миннодобивната индустрия.

Използвани източници

(n.d.).

Angelia, D. &. (2015, 211(November)). The effect of environmental performance and corporate social responsibility disclosure towards financial performance . *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 348-355.

Bergek, A. (2019). Chapter 11: Technological innovation systems: a review of recent findings and suggestions for future research; <http://dx.doi.org/10.4337/9781788112574.00019>. In *Handbook of Sustainable Innovation* (pp. 200-218). Edward Elgar Publishing Ltd.

Chen, X., Wright, S., & Wu, H. (2018, Vol. 48, No. 1). Exploration Intensity, Analysts' Private Information Development and Their Forecast Performance. *Accounting and Business Research*, pp. 77-107.

Chipriyanova, G. (2023). Contemporary Measurements of Corporate Reporting in the context of the Sustainable Development Concept. *XX. International Balkan and Near Eastern Congress Series on Economics, Business and Management-Ohrid / Republic of North Macedonia, October 14-15, 2023* (pp. 133-134). Ohrid, Republic of North Macedonia: IBANESS.

Chipriyanova, G. (2023). Financial accounting and sustainability concept. *Юбилейна международна научнопрактическа конференция "Предизвикателства пред финансите и стопанската отчетност в условията на множествени кризи"* (стр. 252-260). Свищов: АИ "Ценов".

Chipriyanova, G. (2023). Green accounting and its role in sustainable budgeting. *Юбилейна международна научнопрактическа конференция*

- "Предизвикателства пред финансите и стопанската отчетност в условията на множествени кризи" (стр. 263-265). Свищов: АИ "Ценов".
- Circular Economy*. (n.d.). Retrieved from United Nations Industrial Development Organization:
https://www.unido.org/sites/default/files/2017-07/Circular_Economy_UNIDO_0.pdf
- Coccia, M. (2021, 07 22). Technological innovation; DOI: 10.1002/9781405165518.wbeost011.pub2. *Ritzer, VI*, pp. 1-4.
- Deegan, C. (2013, 24(6),). The accountant will have a central role in saving the planet... really? A reflection on 'green accounting and green eyeshades twenty years later'. . *Critical Perspectives on Accounting*, 448–458.
- Gray, R. (2006). Social, environmental and sustainability reporting and organisational value creation? Whose value? Whose creation? *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 19 No. 6, DOI: 10.1108/09513570610709872, pp. 793-819.
- Guillot, E. P.-S. (2023, May 24). Circular economy: definition, importance and benefits. *Directorate General for Communication*, pp. 1-5.
- Hens, L. B.-E.-G.-L. (2018, 172). On the evolution of “cleaner production” as a concept and a practice. . *Journal of Cleaner Production*, 3323–3333.
- Jamil, C. M. (2015, 172). Environmental management accounting practices in small medium manufacturing firms. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 619–626.
- Klöpffer, W., & Grahl, B. (2014, April). Life Cycle Assessment (LCA): A Guide to Best Practice. DOI: 10.1002/9783527655625.
- Maldonado, M., & Corbey, M. (2016). Social Return on Investment (SROI): a review of the technique; DOI: 10.5117/mab.90.31266. *Management Accounting*, 79-86.
- Marota, R. (2017, 3(1)). Green Concepts and Material Flow Cost Accounting Application for Company Sustainability. *Indonesian Journal of Business and Entrepreneurship*, 43-51.
- Muller, Z. M. (2011, 101(5)). Environmental accounting for pollution in the United States economy. . *The American Economic Review*, 1649-1657.
- Pretoria, U. V. (n.d.). *Chapter 2. Defining Technological Innovation*. Retrieved from
<https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/30490/02chapter2.pdf?sequence=3>
- REPORT, A. (2006). *CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY ACTIVITIES*. Retrieved from SEVEN & i HOLDINGS CO., LTD.:
https://www.7andi.com/library/dbps_data/_template/_res/ir/library/ar/pdf/p36_37.pdf
- Riano, J., & Yakovleva, N. (2020). Corporate Social Responsibility. In *Responsible Consumption and Production; Encyclopedia of the UN*

- Sustainable Development Goals book series (ENUNSDG)* (pp. 106-117). Springer.
- Satpathy, K., & Kumar, U. (n.d.). Environmental Impact Assessment and Management: Need of the Hour. *Proceedings of National Seminar on Environmental Pollution and Water Resources Management*. The Institution of Engineers (India).
- Spence, C., & Gray, R. (2007). Social and environmental reporting and the business case. *Certified Accountants Educational Trust, London; The Association of Chartered Certified Accountants*, 43-55.
- Turkenburg, W. (n.d.). Chapter 7. Renewable Energy Technologies. In J. F. Beurskens, *World Energy Assessment: Energy and Challenge of Sustainability* (pp. 221-263).
- UNDP. (n.d.). *Appendix Social Return on Investment (SROI) methodology and sensitivity analysis of the case studies*. Retrieved from United Nations Development Programme:
https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/eurasia/Appendix-SROI-methodology_ENG.pdf
- Venditti, R. (2018, October). *Life cycle analysis (LCA) and sustainability assessment*. Retrieved from Go.ncsu.edu/venditti:
<https://faculty.cnr.ncsu.edu/richardvenditti/wp-content/uploads/sites/24/2018/10/IntroductiontoLCAAU32013.pdf>
- Wirth, H. K. (2016, 49). Corporate social responsibility: Communication about social and environmental disclosure by large and small copper mining companies. . *Resources Policy*, 53-60.
- Димитров, М., & Симеонова, Р. (2012). *Теория на счетоводството, с. 13*. Свищов: АИ "Ценов".
- Иванова-Кузманова, Г. (2005). За някои аспекти при счетоводното отчитане на разходите за опазване на околната среда. *Счетоводство XXI, бр. 1*, стр. 16-18.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

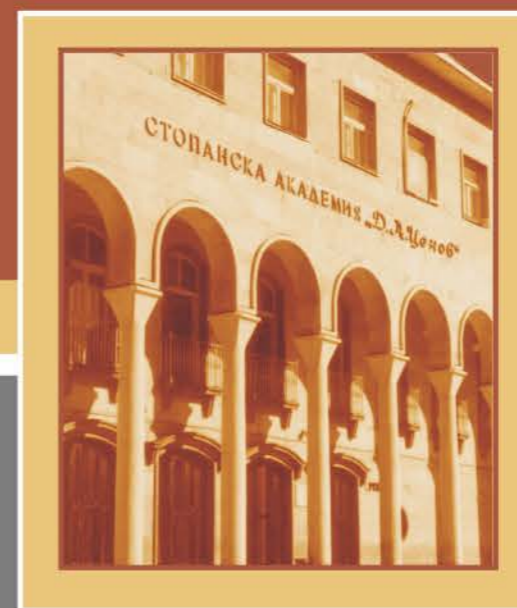
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XVI, 2023

Книга 19

Том XVI, 2023 г.
Книга 19

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Проф. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Милена Александрова – технически секретар

Съдържание

Студии

Васил Пламенов Василев ТРАНСПОРТ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ: ФОРМИ НА ПРОЯВЛЕНИЕ И МЕХАНИЗМИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ	5
Гергана Филипова Павлова СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ДОХОДИТЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА ЗА ПЕРИОДА 2007 – 2022 ГОДИНА	26
Грета Иванова Иванова ПОДБОР НА СЛУЖИТЕЛИ В ДЪРЖАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – НОРМАТИВНА РЕГЛАМЕНТАЦИЯ И ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ	49
Йордан Чорбаджийски ОПТИМИЗИРАНЕ НА ЕКСПОРТА В СЕКТОР ВИНОПРОИЗВОДСТВО ПО ПРИМЕРА НА ВИНАРСКА ИЗБА „ЧЕРНОМОРСКО ЗЛАТО“ АД	76
Мария Анастасова Хаджихристева СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗДРАВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ	95
Момчил Мирославов Маринов РАЗВИТИЕ НА ЗАСТРАХОВАНЕТО „ЖИЛИЩА И ДОМАШНО ИМУЩЕСТВО“ В ЗАД „ОЗК ЗАСТРАХОВАНЕ“ АД	117
Ненко Василев Василев АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МАШИНОСТРОЕНЕТО В БЪЛГАРИЯ – СЕКТОРЕН АНАЛИЗ	148
Радка Иванова Василева КОЕФИЦИЕНТЪТ НА ВАРИАЦИЯ КАТО ВЪЗМОЖНОСТ ЗА АНАЛИЗ НА ПАЗАРА И УСТАНОВЯВАНЕ НА НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНА ЗАЩИТА ПРИ ИМУЩЕСТВЕНИТЕ ЗАСТРАХОВКИ В БЪЛГАРИЯ	175
Тоня Петрушева ФРАГМЕНТАРЕН АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА ТЪРГОВСКИТЕ ВЕРИГИ ЗА БЪРЗОБОРОТНИ ПОТРЕБИТЕЛСКИ СТОКИ В БЪЛГАРИЯ	192
Шенай Шемсиева Раимова ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ ВЪРХУ ФИНАНСОВОТО БЛАГОСЪСТОЯНИЕ НА ИНДИВИДА	219

Статии

Антонио Валентинов Дичев МАШИННО САМООБУЧЕНИЕ ПРИ VAR КАТО ОЦЕНКА ЗА ПАЗАРНИЯ РИСК – ПРЕДИМСТВА И НЕДОСТАТЪЦИ	241
Боряна Руменова Пейчева ФУНКЦИОНАЛНА РАМКА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА В МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ	255
Виктор Димитров Маринов ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ОТВОРЕНИТЕ ИНОВАЦИИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	271
Галина Генева Илиева ИЗБОР НА ДОСТАВЧИК ОТ ФИРМАТА	284
Горян Благовестов Милев ДИНАМИКА НА ОТРАСЛОВАТА СТРУКТУРНА ТРАНСФОРМАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ	294
Елка Узунова МЕТОДИКО-ОРГАНИЗАЦИОННИ АСПЕКТИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДРЕБНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В СФЕРАТА НА ТУРИЗМА	305
Йоана Иванова Първанова РЕГИОНАЛЕН ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ – СЪЩНОСТ, ЗНАЧЕНИЕ И ДИНАМИКА ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ПОЛИТИКИ	317
Йордан Стефанов Генов КОМУНИКАЦИЯТА КАТО ЧАСТ ОТ ПРЕНОСИМИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ	336
Любомир Василев Георгиев РОЛЯТА НА УПРАВЛЕНСКОТО РЕШЕНИЕ В СЪВРЕМЕННАТА ОРГАНИЗАЦИЯ	358
Мария Петрова Дачева КРИЗИСЕН МЕНИДЖМЪНТ ПРЕЗ COVID-19 И ЕФЕКТА МУ ВЪРХУ ПРОФЕСИОНАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ОФИС СГРАДИ	368
Миглена Трифонова Маринова УСТОЙЧИВОТО СЧЕТОВОДСТВО В МИННОДОБИВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ИНТЕГРАЦИЯ В СТРАТЕГИЧЕСКИЯ ПОДХОД	378

Николай Василев Тодоров КРЪГОВИ ИКОНОМИЧЕСКИ СПОСОБИ В МЕТОДОЛОГИЯТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ТАКСА БИТОВИ ОТПАДЪЦИ	392
Онник Таракчиян АНАЛИЗЪТ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ФАРМАЦЕВТИЧНИЯ СЕКТОР: ТЕОРЕТИКО – ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ	405
Петър Ангелов Чернаев ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ЖИВОТНОВЪДНИЯ БИЗНЕС: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ	415
Пламен Станчев Илиев ЦЕНОВА ДИНАМИКА НА ЖИЛИЩНИЯ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ	428
Пламена Йорданова Колева НОРМАТИВНО РЕГЛАМЕНТИРАНЕ НА СТАТИСТИКАТА НА ТУРИЗМА	445
Ралица Сирашка НЕОБХОДИМОСТ ОТ ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНИ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ УМЕНИЯ В СЪВРЕМЕННИЯ АГРОБИЗНЕС	464
Росен Здравков Тумбев ПОЛОЖИТЕЛНАТА НАГЛАСА КЪМ ЗДРАВЕ НА РАБОТНОТО МЯСТО – СЪЩЕСТВЕН КОМПОНЕНТ ЗА ОРГАНИЗАЦИОННО ЗДРАВЕ	480
Стелиян Богданов Стефанов ИЗСЛЕДВАНЕ НА НЕРАВЕНСТВОТО ПРИ РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДОХОДИТЕ В БЪЛГАРИЯ И ЕС	491
Тодор Георгиев Гогов ЗНАЧЕНИЕ НА ВЪТРЕШНИЯ ОДИТ В БОРБАТА С ИЗМАМИТЕ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ	504
Цветомира Георгиева Велева ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ОМНИКАНАЛНОТО БАНКИРАНЕ	522

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XVI – 2023, книга 19

Даден за печат на 10.11.2024 г., излязъл от печат 15.11.2024 г.
Поръчка № 18907; формат 16/70/100; тираж 50

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А